

інноваційних технологій та оновлення нормативно-правової бази. Подальший розвиток криміналістичного забезпечення має спиратися на міжнародні стандарти, інтеграцію сучасних технологій і максимальну координацію між органами правопорядку та експертною спільнотою.

Список використаних джерел

1. Чорноус Ю. М. Напрями розвитку криміналістичної методики в Україні в умовах воєнного стану. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи*. 2022. С. 35–38. URL: <https://elar.navs.edu.ua/jspui/handle/123456789/22873> (дата звернення: 19.11.2025).
2. Пилипенко П. Д. Допит потерпілих у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройною агресією. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 2. С. 20–29.
3. Рожнова В. В. Цифрові докази у кримінальному процесі: теорія та практика. Київ : Юрінком Інтер, 2022. 240 с.
4. Цимбалюк В. С. Судово-експертне забезпечення документування злочинів в умовах війни. *Криміналістичний вісник*. 2023. № 1. С. 32–41.
5. Кириленко О. С. OSINT у кримінальному провадженні: проблеми використання. *Підприємництво, господарство і право*. 2023. № 5. С. 60–65.

Бойко Вероніка,

здобувач вищої освіти Навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Атаманчук Володимир Миколайович,

завідувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗНАЧЕННЯ ПОРТРЕТНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ОСІБ

Проблема безвісти зниклих осіб в Україні, особливо в умовах повномасштабного вторгнення, є однією з ключових у діяльності правоохоронних органів. За даними Національної

поліції України, щороку реєструються тисячі заяв про зниклих безвісті. Так, станом на 22 лютого 2022 року 12 292 особи вважалися зниклими безвісти. Сьогодні дана цифра значно зросла до 50 150 осіб [1]. Ідентифікація особи стає складною й багатогранною задачею, що вимагає залучення криміналістичних методів та судових експертиз. Серед них – портретна експертиза, що належить до галузі судово-криміналістичних досліджень і спрямована на ідентифікацію особи за її ознаками зовнішності.

Портретна експертиза — це вид судової експертизи, що здійснюється з метою ідентифікації особи за ознаками зовнішності за матеріальними зображеннями (фото, відео, репродукції) або іноді за художніми образами. В практиці досудового розслідування, фототехнічна, портретна та експертиза голографічних зображень застосовується для дослідження й ідентифікації фотозображень та технічних засобів на які було виготовлено матеріал, особи за фото та відеоматеріалами, за ознаками зовнішності, а також голографічних захисних зображень та їх елементів [2]. Завдяки впровадженню сучасних цифрових технологій та автоматизованих систем обробки зображень точність ідентифікації значно підвищується, що дає змогу ефективніше здійснювати розшук.

В умовах, коли особа зникла безвісти, наприклад внаслідок бойових дій, слідчі можуть використовувати зображення систем НПУ, фотознімки чи відео, на яких розшукувана особа може бути зафіксована. Портретна експертиза дозволяє ідентифікувати особу за наявними матеріалами зі сторони правоохоронних органів та родичів. У більшості випадків, саме портретна експертиза може бути першим доступним методом, коли інші методи, як-от ДНК або дактилоскопія, не можуть бути застосовані через відсутність відповідних зразків [3]. Важливо, що портретна експертиза є: доступною до реалізації в найкоротші строки, фото та відео мають найшвидший доступ у порівнянні з лабораторними експертизами, оперативною адже експертні висновки або підказки з FRT можуть бути отримані швидше за результати ДНК, гнучкою, оскільки є наявна можливість працювати із фрагментарними даними чи застарілими [4].

Окрім Національної поліції України, фототехнічну, портретну та експертизу голографічних зображень широко у своїй діяльності застосовує Служба безпеки України. СБУ зосереджується на кримінальних провадженнях, пов'язаних із

національною безпекою, пошуку військовополонених та ідентифікації осіб, що стали жертвами незаконних утримань. Окрім того, у діяльності Служби безпеки України ця експертиза набуває особливого значення, оскільки пов'язана з розслідуванням злочинів, що безпосередньо стосуються боротьби з тероризмом, шпигунством, незаконною діяльністю диверсійних груп, а також із пошуком військовополонених і зниклих безвісти під час збройної агресії.

Важливо зазначити обмеження та ризики, з якими може зіткнутися експерт під час проведення фототехнічної, портретної та експертизи голографічних зображень. Якість вихідних матеріалів не завжди відповідає вимогам до роздільної здатності, контрастності та масштабності, що суттєво ускладнює морфологічний аналіз обличчя. Зміни ракурсу зйомки, освітлення, вікові трансформації чи трансформація обличчя внаслідок поранень, наявність декоративних елементів (макіяж, прикраси, головні убори) призводять до варіацій зовнішніх ознак, що знижує рівень ідентифікаційної достовірності висновку. Психологічні та когнітивні упередження експерта – зокрема ефект підтвердження очікувань (*confirmation bias*), ефект попередньої установки або контекстного впливу – можуть спричинити спотворення процесу інтерпретації результатів. З метою мінімізації таких ризиків міжнародна криміналістична практика рекомендує застосування «сліпі» процедури (*double-blind methods*), стандартизованих протоколів оцінювання морфологічних ознак і контрольних списків для забезпечення об'єктивності та відтворюваності результатів [5].

Водночас результати автоматизованого розпізнавання обличчя (*facial recognition technology*) доцільно розглядати виключно як орієнтовні аналітичні підказки, а не як остаточний доказ ідентичності. Це зумовлено тим, що алгоритмічні моделі можуть демонструвати варіативність точності класифікації щодо представників різних демографічних груп, а також генерувати хибнопозитивні збіги, що потребує подальшої експертної верифікації [6, с. 22].

Розвиток фототехнічної, портретної та експертизу голографічних зображень не стоїть на місці. Сучасний етап її еволюції характеризується активною інтеграцією новітніх інформаційних технологій, алгоритмічних моделей та інтелектуальних систем аналізу зображень у процедуру судово-криміналістичного дослідження. Науковці та фахівці в галузі

криміналістики розробляють інноваційні методологічні підходи, що ґрунтуються на поєднанні цифрової морфології, комп'ютерного зору та алгоритмів машинного навчання, які дають змогу автоматизувати первинний етап ідентифікації.

Найбільш ефективною на практиці визнається гібридна модель портретної експертизи, яка поєднує автоматизовані системи розпізнавання обличчя (Facial Recognition Technology, FRT) для попереднього відбору потенційних кандидатів із подальшим експертним морфологічним аналізом для проведення поглибленого порівняльного дослідження. Такий синергетичний підхід забезпечує підвищення рівня ідентифікаційної точності, репрезентативності результатів та зниження ризику суб'єктивних похибок. Результати експериментальних досліджень у цій сфері засвідчують, що комбінування алгоритмічної обробки та аналітичної діяльності експерта підвищує достовірність висновків на 20–30 % у порівнянні з традиційними методами.

Вагомим чинником розвитку є також створення та уніфікація міжнародних баз даних візуальних біометричних ідентифікаторів. Такі системи, як INTERPOL IFRS (Interpol Facial Recognition System), забезпечують транскордонну взаємодію у процесі розшуку осіб, зниклих безвісти, та встановлення їхньої особи в умовах гуманітарних криз чи збройних конфліктів, зокрема під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Міжнародні інституції – Міжнародна комісія з питань зниклих осіб (ICMP), Interpol, Європол – надають державам технічну, експертну та методологічну підтримку у створенні національних реєстрів і баз біометричних даних, стандартизують протоколи зберігання, обробки та верифікації цифрових зображень [7].

Сьогодні все ширше впроваджуються інноваційні цифрові інструменти, зокрема мобільні застосунки та технології Selfie-ID, що використовують нейромережеві алгоритми біометричної ідентифікації. Такі ініціативи спрямовані на добровільне збирання та архівацію антемортемних (анти-натальних) фотографій і відеоматеріалів громадян, які за необхідності можуть бути використані для проведення постмортемного зіставлення з метою встановлення особи зниклого. Інтеграція цих інструментів у національні інформаційні системи дозволяє суттєво підвищити ефективність, оперативність та точність процесів ідентифікації [8].

Таким чином, розвиток портретної експертизи перебуває на етапі переходу від традиційних методів аналізу зовнішності до високотехнологічної, алгоритмічно підтримуваної моделі, яка поєднує досягнення криміналістики, біометрії, штучного інтелекту та міжнародного інформаційного співробітництва.

Портретна експертиза сьогодні є не просто допоміжним інструментом, а ключовою ланкою у комплексній системі ідентифікації зниклих безвісти осіб. Вона поєднує у собі точність науки, аналітичну майстерність експерта та потужність сучасних технологій. Завдяки морфологічному аналізу, цифровій біометрії та алгоритмів штучного інтелекту, портретна експертиза перетворюється на високоефективний механізм, здатний не лише відновити втрачену особу в юридичному сенсі, а й повернути її ім'я, історію та гідність. Її роль особливо зростає в умовах воєнних дій, гуманітарних катастроф і масових переміщень, коли кожне зображення, навіть фрагментарне чи неякісне, може стати ключем до розкриття долі людини. Комплексне застосування сучасних методів – від експертного морфологічного порівняння до автоматизованого аналізу у глобальних базах даних – підвищує достовірність результатів і пришвидшує процес ідентифікації. Разом із тим, необхідно усвідомлювати наукові та етичні межі цієї діяльності. Якість вихідних зображень, можливість когнітивних упереджень, ризики алгоритмічної дискримінації та порушення принципів приватності вимагають від фахівців високого рівня професійної відповідальності, критичного мислення й дотримання міжнародних стандартів об'єктивності. Для України портретна експертиза має не лише криміналістичне, а й гуманітарно-національне значення. Її розвиток потребує системної стандартизації процедур, підготовки висококваліфікованих кадрів, створення сучасних національних та міждержавних баз біометричних даних, а також тісної співпраці з міжнародними організаціями — INTERPOL, ICMP, Europol [4].

Список використаних джерел

1. Офіційний вебпортал Національна поліція України «За період повномасштабної війни Нацполіція розшукала понад 14 тисяч зниклих безвісти осіб». URL: <https://npu.gov.ua/news/za-period-povnomasshtabnoi-viiny-natspolitsiia-rozshukala-ponad-14-tysyach-znyklykh-bezvisty-osib>

2. Наказ Служби безпеки України №855 від 24.12.2014 «Про затвердження Положення про експертно-кваліфікаційну

комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15#Text>

3. УКРІНФОРМ: «Як діяти, коли впізнали зниклого безвісти на фото чи відео – роз’яснення Мінреінтеграції». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3709507-ak-diati-koli-vpiznali-zniklogo-bezvisti-na-foto-ci-video-rozasnenna-minreintegracii.html>

4. Kyiv Research Institute of Forensic Expertise «Facial forensic examination». URL: https://kndise.gov.ua/en/expertise/facial-forensic-examination?utm_source=chatgpt.com

5. Wiley online library: Facial comparison behavior of forensic examiners. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/acp.4027?utm_source=chatgpt.com

6. INTERPOL. A Policy Framework for Responsible Limits on Facial Recognition, 2022. URL: https://www.interpol.int/content/download/22525/file/WEF_Facial_Recognition_for_Law_Enforcement_Investigations_2022.pdf?utm_source=chatgpt.com

7. INTERPOL, FACT SHEET. Facial recognition. URL: https://www.interpol.int/content/download/15013/file/FS-04-Facial%20Recognition-2024-12-EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

8. Selfie identification app as a forensic tool for missing and unidentified persons. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6344790/>

Бойчук Вікторія Олександрівна,
здобувач кафедри криміналістики
та судової медицини
Національної академії
внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ВІДНОСНО ДІТЕЙ

Проблема домашнього насильства відносно дітей належить до найбільш складних і соціально небезпечних явищ сучасного